

**FORT-
WACHTERS**

Jarenlang stonden ze verwaarloosd in het landschap, de trotse verdedigingsforten van weleer. Bijna allemaal hebben ze nu een nieuwe bestemming en vaak ook een stel fortwachters. Die ervaren het vrijwel hetzelfde: een droombaan op een droomplek.

door Marjolein Schipper

Vestingwerk

Als kind droomde Marnix Wester (33) er al van om fortwachter te zijn. Maar zoals dat gaat in het leven, vond de ingenieur zichzelf rond zijn dertigste opeens terug als consultant in de offshore. Ook een geweldig mooie baan. Maar toen Landschap Noord-Holland vier jaar geleden een fortwachterspaar zocht voor Fort K'IJK bij Krommeniedijk, hoefde hij zijn vrouw Annemijn (31) alleen maar aan te kijken.

Annemijn: „Ik was (en ben) communicatiemedewerker maar voelde net als Marnix de uitdaging die van deze vacature uitging. Het was wel een complete sprong in het diepe, want er was in het begin weinig bekend. Hoeveel uren per week, zouden we bij het fort kunnen wonen, niemand die het nog wist. Toch besloten we ervoor te gaan.”

Want zo'n kans, het beheren van een

UNESCO Werelderfgoed, komt maar één keer in je leven langs. Fort K'IJK, onderdeel van de Stelling van Amsterdam, wordt mede bewoond door jongvolwassenen met autisme. Dit onder de paraplu van de stichting Heeren van Zorg. Die baten ook de theeschenkerij op het fort uit. Nu is het kleinschalige restaurant natuurlijk gesloten, maar Marnix en Annemijn hopen van harte dat er binnenkort weer meer leven op het fort is.

bezoekerscentrum en de contacten met het zorgteam. Marnix is verantwoordelijk voor het onderhoud van het fort. Beiden werken er twee dagen per week en hebben daarnaast nog een 'gewone' parttime baan.

Marnix: „Fortwachter zijn is uniek, ook omdat er geen fort in Nederland hetzelfde is. Je kunt

Gloednieuw

Want uiteindelijk bleken de twee de fortwachterswoning te kunnen betrekken. Een gloednieuw pand: het oude fortwachtershuis was in de jaren tachtig gesloopt. Geheel in stijl opgetrokken, met alleen maar natuurlijke materialen ontworpen door niemand minder dan Piet Hein Eek. Annemijn houdt zich vooral bezig met de netwerkondersteuning van de horeca, het

Ruimte zat in Fort K'IJK voor allerlei initiatieven.

dus niet aan collega's vragen: hoe doe jij dat? En het wonen op deze droomplek, midden in de natuur, is een geweldige ervaring. Elke dag zie je hier het landschap veranderen. We weten nu helemaal zeker dat we meer mensen zijn van de natuur dan van de stad."

Nederland telt zo'n tweehon-

Marnix en Annemijn Wester beheren al vier jaar Fort K'lijk bij Krommeniedijk, voor Marnix een jongensdroom die is uitgekomen.

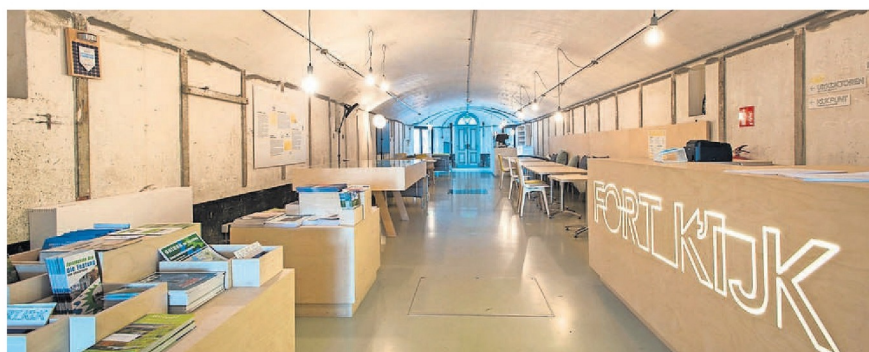
FOTO HARM BOTMAN

derd forten. Allemaal verdedigingswerken waarvan een deel daadwerkelijk plek bood aan soldaten en een ander deel diende om bij een aanval een gebied onder water te zetten. Na de Tweede Wereldoorlog bleven de werken als massieve herinneringen in het landschap staan.

'Droomplek midden in de natuur'

„Ze raakten steeds meer verwaarloosd en overwoekerd door groen”, zegt Titia de Zeeuw van de Stichting Liniebreed Ondernemen. „Vanaf de jaren negentig gingen natuur beherende organisaties, gemeenten en provincies zich ontfemen over de verlaten forten. Ze werden opgeknapt en gerestaureerd en er werd een nieuwe bestemming voor gezocht.”

Die zijn heel uiteenlopend en variëren van sauna tot horeca of museum. Soms worden de forten nieuwe-stijl uitgebaat door ondernemers, op andere plekken zijn vrijwilligers actief of er woont een echt fortwachtersstel. Titia: „Sommige forten zijn expres niet gerestaureerd maar

Marnix en Annemijn hopen dat Fort K'lijk, dat wegens corona gesloten is, binnenkort weer open mag.

FOTO'S MARTIN VAN LOKVEN

worden overgelaten aan de natuur. Zoals Tienhoven bij voorbeeld. Het Fort bij Rijnhuizen is weer een echt ecologisch gebied, met ijsvogels en dassenburchten.”

Wel helemaal gerestaureerd is fort Werk aan het Spoel, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het werk ligt langs de Lek op een kilometer ten oosten van Fort Everdingen. Doel was ooit om bij dreigend gevaar de polder tussen Culemborg en de Diefdijk onder water te zetten. Nu zwaait het fortwachters-echtpaar Carel van der Horst en Greetje van Broekhoven er de scepter.

Bomvrij

Een genieloods, een imposant bomvrij gebouw, een kogelvang en een groepsschuilplaats, Werk aan het Spoel is een imposant fort uit de boekjes. Voor het beheer gaven Carel (58) en Greetje (46) beiden een goede baan op. „Carel was commercieel directeur bij een groot internationaal bedrijf, ik was sales-manager. Maar Carel had altijd al het idee om iets voor onszelf te beginnen, een bistro bijvoorbeeld.”

Ruim drie jaar geleden zagen de twee dat een fortwachterspaar werd gezocht. „Een unieke kans maar ook een pittige beslissing, met twee opgroeiende tieners. We besloten toch alle zekerheden overboord te gooien en dienden een plan in waarin

Lekker sporten in het amfitheater van Fort Werk aan het Spoel.

FOTO MAARTEN BOOTSMA

Carel en Greetje voor hun woning bij Fort Werk aan het Spoel.

'Bang dat alles onder water zou lopen!'

we lieten zien alle ruimten in het fort te willen benutten: als restaurant Caatje aan de Lek inclusief mooi terras, andere ruimtes voor zakelijke meetings en het amfitheater voor optredens en festivals. Ook is er nu een beeldhouwatelier gevestigd.”

Een combinatie van cultuur, natuur en historie. Bovendien konden Carel en Greetje samen met hun kinderen de fortwachterswoning betrekken. Carel: „Hoe het bevalt? Laat ik het zo zeggen: we willen hier nooit meer weg! Iedere dag is er wel

een moment dat we elkaar aankijken en zeggen: eigenlijk niet normaal hè, dat we zo kunnen wonen en werken op deze heel bijzondere plek.”

Nu bouwt voormalig manager Carel in de zomer met veel plezier tenten op voor festivals. Wel was het eerste jaar best zwaar. Greetje: „Hoewel we van alle kanten werden ondersteund moet je toch zelf het wiel uitvinden. Ik weet nog dat de vorige fortwachter mij vertelde dat ik bij hoog water de sluis in de gaten moest houden. De stress die ik daarvan heb gehad, angst dat door mijn toedoen alles onder water zou lopen! Maar uiteindelijk bleek dat allemaal reuze mee te vallen.”

Bedrijven

Niet alle voormalige forten zijn complete bedrijven met horeca en aanverwante zaken. Het Fort bij Edam heeft alleen een bezoekerscentrum dat wordt gedreven door een enthousiaste groep vrijwilligers. Een ook de fortwachter zelf is eigenlijk een vrijwilliger: Ab van Dorp (63), boswachter bij Staatsbosbeheer.

„Ik zit hier al vanaf 1986. De

Waterlinie

Dit jaar wordt de Nieuwe Hollandse Waterlinie waarschijnlijk toegevoegd aan de UNESCO Werelderfgoedlijst. De Stelling van Amsterdam heeft al vanaf 1996 deze status. In combinatie laten ze zien hoe groot de militaire verdediging met water als bondgenoot was. In het Waterliniemuseum op Fort bij Vechten in Bunnik komt het verhaal van de linie tot leven.

toenmalige fortwachter van Defensie ging weg en nieuwe eigenaar Staatsbosbeheer vroeg of ik daar wilde wonen. Nou ja wonen... In het begin was het meer kamperen want het oude houten huis was niet geïsoleerd. Ik zei altijd dat ik de natuur zowel binnen als buiten had, want het zat vol boktor en hout-

Boswachter Ab van Dorp doet het beheer van het Fort bij Edam er als hobby bij.

worm en op een gegeven moment tikte zelfs een specht zijn weg naar binnen."

Gerenoverd

Dat was wel een beetje veel van het goede, vooral toen Lydia, de vrouw van Ab, kinderen kreeg. „Uiteindelijk is het huis helemaal gerenoverd. Als bos-

wachter doe ik het beheer van het fort er eigenlijk als hobby bij, samen met de vrijwilligers. Ik ben gek op het fort. Die betonnen kracht, dat robuuste, de ligging in de natuur... Het is een passie. Maar ik denk dat dat voor alle fortwachters in Nederland geldt!" ♦

Koekeloeren door oude kanonsopeningen in het Fort bij Edam.

Bezoekers van het Fort bij Edam kunnen - wanneer het weer open gaat - zien hoe het soldatenverblijf er vroeger uit zag.